

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 631.1.016

Петренко Н.О.кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту

Уманського національного університету садівництва

ОЦІНКА КЛАСТЕРНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНОЇ СФЕРИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

У статті розглянуто методичні підходи до оцінки потенціалу кластеризації аграрної сфери. Запропоновано інноваційну форму визначення поняття «кластер». Підкреслено, що агросфера є однією з дуже важливих і соціально вагомих галузей, що забезпечує зайнятість людей в сільській місцевості. Проведено SWOT-аналіз формування агрокластеру Черкаської області. У ході проведення дослідження запропоновано створення аграрного кластеру на базі шести агропідприємств Христинівського, Уманського та Тальнівського районів. Проведено оцінку показників виробничо-ресурсного, кадрового, інвестиційного і фінансового потенціалів агрокластеру на регіональному рівні. Представлена у статті методика визначення потенціалу агрокластеру враховує найбільш вагомі показники цієї галузі і є досить простою під час збирання інформації та розрахунку всіх показників. У підсумку зазначено, що формування і розвиток агрокластеру в регіоні є неможливими без переходу на рівень дослідження конкретних підприємств і взаємодії усіх учасників агропромислового ланцюжка, оскільки ефективно функціонуючий кластер може реалізувати свій потенціал лише за умови співпраці всіх учасників кластерного утворення.

Ключові слова: оцінка, ефективність, кластер, потенціал, SWOT-аналіз, інновації, аграрна сфера, регіон.

В статье рассмотрены методические подходы к оценке потенциала кластеризации аграрной сферы. Предложена инновационная форма определения понятия «кластер». Подчеркнуто, что агросфера является одной из важных и социально значимых отраслей, которая обеспечивает занятость людей в сельской местности. Проведен SWOT-анализ формирования агрокластера Черкасской области. В ходе проведения исследования предложено создание аграрного кластера на базе шести агропредприятий Христиновского, Уманского и Тальновского районов. Проведена оценка показателей производственно-ресурсного, кадрового, инвестиционного и финансового потенциалов агрокластера на региональном уровне. Представленная в статье методика определения потенциала агрокластера учитывает наиболее значимые показатели этой отрасли и достаточно проста в сборе информации и расчете всех экономических и финансовых показателей. Резюмировано, что формирование и развитие агрокластера в регионе невозможны без перехода на уровень исследования конкретных предприятий и взаимодействия всех участников агропроизводственной цепочки, поскольку эффективно функционирующий кластер может реализовать свой потенциал только при условии сотрудничества всех участников кластерного образования.

Ключевые слова: оценка, эффективность, кластер, потенциал, SWOT-анализ, инновации, аграрная сфера, регион.

Постановка проблеми. За умов інтенсифікації трансформаційних перетворень регіональної економіки України, зокрема в аграрній сфері, дедалі більшого застосування набуває використання методики кластеризації. Це обумовлено необхідністю оновлення і підвищення ефективності інструментів регіональної політики за умов фінансової кризи і дефіциту бюджетних коштів для підтримки агропідприємств, підвищення їх конкурентоспроможності тощо.

Використання елементів оцінки кластерного підходу є одним з найбільш ефективних інструментів під час реалізації завдань модер-

нізації підприємств і забезпечення розвитку інноваційних секторів економіки. Тому нині зростає інтерес до проблеми формування кластерів та оцінки кластерного потенціалу аграрної сфери на регіональному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теоретичні та практичні аспекти формування, функціонування та розвитку кластерів висвітлені в роботах Н. Антонової [5], Г. Бахматової [5], Л. Богатчик [7], М. Бушуєвої [6], М. Войнаренко [7], М. Енріх [9], Х. Кетельса [10], Дж. Лінгвіста [10], К. Маркіної [5], М. Портера [11], О. Солвела [10], В. Тарасенко [8]. Однак питання

методичних аспектів оцінки ефективності створення регіональних інноваційних кластерів для динамічного розвитку індустрії гостинності нині залишаються малодослідженими.

Незважаючи на значну кількість досліджень, присвячених різним аспектам функціонування кластерів у регіонах, нині існує проблема проведення досліджень щодо використання методів оцінки кількісного та якісного аналізу кластерів, зокрема оцінки кластерних ефектів.

Метою дослідження є аналіз та розробка методики оцінки кластерного потенціалу аграрної сфери на регіональному рівні для динамічного розвитку економіки України.

Виклад основного матеріалу дослідження. За сучасних умов господарювання кластерна політика стає найважливішим інструментом, який дає змогу реалізовувати потенційні конкурентні переваги агрокомплексу регіону, який нині є досить складною системою, сукупністю підприємницьких структур, різних некомерційних організацій, установ та інших суб'єктів господарювання, об'єднаних різними формальними і неформальними зв'язками. Взаємодіючи один з одним, перераховані суб'єкти утворюють мережу довгострокових взаємин і взаємозалежностей. Слід зазначити, що кластери також відносяться до форм міжфірмової взаємодії, а інтерес до їх дослідження пов'язаний з тим, що в умовах наростання конкуренції організації самостійно або за підтримки органів влади інтегруються в групи, які розглядаються ними як інструмент прискореного підвищення конкурентоспроможності аграрного виробництва [5, с. 296].

Поняття «кластер» в аграрній сфері передбачає такий спосіб організації сільськогосподарського виробництва, який заснований на поєднанні кооперації, інтеграції та мережевої взаємодії юридично незалежних організацій, а саме агровиробників, переробних підприємств, постачальників засобів виробництва і предметів праці, фінансово-кредитних інститутів, об'єктів інфраструктури, науково-дослідних інститутів, вищих навчальних закладів тощо. Перераховані суб'єкти господарювання взаємодіють між собою в рамках одного операційного циклу або єдиного ланцюжка, взаємодоповнюючи один одного і сприяючи економічному зростанню регіону загалом і досягненню особистих інтересів [6].

Нині кластер є такою формою організації сільськогосподарського виробництва, яка максимально повно сприяє інноваційній діяльності. На наш погляд, саме агрокластер дасть змогу створити критичну масу, необхідну для конкурентного успіху в різних галузях агрокомплексу. Тому одне із завдань нашого дослідження полягає у виявленні потенціалу та оцінки кластериза-

ції аграрної сфери регіону. Для цього необхідно провести аналіз конкурентоздатності та надати оцінку конкурентоспроможності групі агропідприємств регіону, що випускають технологічно майже однорідну продукцію.

Кластеризація економіки регіону є важливим ресурсом підвищення її конкурентоспроможності, позитивно позначається на інвестиціях та інноваціях, сприяє підвищенню ефективності регіонального розвитку. Все це обумовлює необхідність розробки такої кластерної політики, яка б збільшувала вигоди регіону і національної економіки загалом. Необхідність проведення кластерної політики в регіонах України підкреслюється в таких основоположних документах, як, зокрема, «Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020», «Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року», «Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року», «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів» [1; 2; 3; 4].

У зв'язку з тим, що штучне створення кластеру в регіоні є довгим і ресурсомістким процесом, важливим етапом кластерної політики стає ідентифікація тих видів діяльності в регіоні, на базі яких формування кластеру буде ефективним. У загальносвітовій практиці використовують кількісний і якісний підходи до виявлення кластерів з подальшим нанесенням їх на карту певної території. В основі першого лежить економічне моделювання, в основі другого – збір якісної інформації щодо потенційних кластерів. До кількісних методів виявлення кластерів відносять коефіцієнти локалізації; таблиці «витрати – випуск» (міжгалузеві баланси – МОБ); метод аналізу зрушень (Shift-Share метод); агломераційні індекси Еллісона-Глейзера (Ellison-Glaeser) і Марель-Седілотт (Maurel-Sedillot). До якісних методів належать експертні оцінки й опитування представників підприємницьких структур і регіональних органів влади. Крім того, окремо можна назвати метод, що поєднує обидва підходи, так званий метод М. Портера, або метод аналізу конкурентних переваг [9; 10; 11].

На нашу думку, методи виявлення кластерів в економіці регіону можна розділити на дві групи: засновані на аналізі офіційної державної статистики; засновані на аналізі непрямой інформації та експертних оцінках. Під час використання різних методів ідентифікації кластерів необхідно шукати або конструювати деякі змінні, які б відповідали ключовим ознакам кластеру. Аналіз зарубіжного досвіду показує, що для ідентифікації кластерів найчастіше використовуються такі методи, як визначення

груп взаємопов'язаних галузей за допомогою таблиць «витрати – випуск» і визначення основних кластерних груп. В рамках методу аналізу таблиць «витрати – випуск» деякою змінною для кластеру є група взаємопов'язаних галузей, під якою слід розуміти тісно взаємопов'язані види діяльності, зосереджені в регіоні. Ця методологія була реалізована для ідентифікації кластерів у Фінляндії, Норвегії, США. Метод визначення основних кластерних груп було реалізовано в США, Канаді, Швеції, його ідея полягає в тому, що для всіх регіонів розраховується зайнятість в так званих кластерних групах, які є сукупністю єдиних видів діяльності і демонструють стійку тенденцію до спільної локалізації [9; 10; 11].

Для попередньої оцінки потенціалу кластеризації агрорегіону необхідно провести аналіз соціально-економічних показників регіону; визначити пріоритети регіональної політики в аграрній сфері; зробити статистичний аналіз інноваційної активності регіону; провести SWOT-аналіз агрорегіону та оцінити конкурентоспроможність організацій аграрної сфери.

На нашу думку, для обґрунтування передумов формування і розвитку кластеру можна використовувати такі показники, як питома вага вартості продукції і послуг кластеру в загальному обсязі виробленої в регіоні продукції; позитивна динаміка розвитку та економічної ефективності діяльності кластеру та його учасників (за обсягом продукції, прибутку, інвестицій); потенційна конкурентоспроможність продукції, що випускається кластером продукції.

Для виявлення та розвитку кластерів використовують різні методи кластерного аналізу суб'єктів регіональної економіки, які дають змогу будувати науково обґрунтовані класифікації, виявляти внутрішні взаємозв'язки між одиницями множини, що досліджується. Оцінка потенціалу кластеризації регіону є першим етапом, що дає змогу визначити в економіці території існування «точок зростання» – основ кластеризації регіону, оцінити ймовірність їх трансформації в конкурентоспроможні структури, виявити сильні і слабкі сторони, визначити рівень впливу регіональної влади [7, с. 172].

Під час реалізації кластерної політики слід визначити потенціал кластеризації, алгоритм оцінки якого включає два етапи (рис. 1).

Серйозною проблемою, з якою зіштовхуються регіони під час кластеризації економіки, є виявлення кластерів. На першому етапі слід провести кількісний аналіз конкурентної стабільності, тобто визначити ринкові позиції агрокомплексу регіону. Цей аналіз ґрунтується на статистичних даних, що відображають конкурентну стійкість комплексу та окремих галузей регіону. Сутність другого етапу полягає у проведенні якісного аналізу щодо наявності і складу ресурсної бази, що необхідна для забезпечення конкурентоспроможності агроорганізацій регіону і яка спрямована на визначення умов конкурентної стабільності.

Реально функціонуючий кластер в агросфері передбачає обов'язкову наявність приватної власності, конкуренції без монополії, принцип вільного ціноутворення, економічну самостійність і відповідальність суб'єктів господарювання. Головним фактором необхідності формування і розвитку кластеру є зростання якісних і кількісних економічних показників, підвищення конкурентоспроможності кожного учасника кластеру після його входження у створену структуру.

Кластерний підхід до інтеграції бізнесу слугує базисом для виникнення нових форм об'єднання знань, стимулює розвиток нових науково-технічних напрямів та їх комерційних додатків, тим самим об'єднуючи всі ресурси

Рис. 1. Алгоритм оцінки кластерного потенціалу агрорегіону

Джерело: побудовано автором

в єдине ціле для комплексного вирішення різних проблем аграрного регіону [8, с. 73]. Алгоритм виявлення кластерів передбачає реалізацію таких етапів: виявлення потенціалу кластеризації з точки зору економічних передумов; виявлення і аналіз просторових аспектів кластеризації економіки регіону в розрізі регіональних утворень, агломерацій та інтеграційних об'єднань регіональних утворень; оцінка параметрів внутрішньої і зовнішньої ефективності потенційних і реальних кластерних структур в економіці регіону [6].

Однією з важливих галузей АПК є аграрна сфера, яке забезпечує зайнятість людей в сільській місцевості. Від її стану залежить економічний розвиток усієї країни, оскільки Україна є аграрною країною. Але нині так і не створено сприятливих умов для ефективного розвитку агросфери. Застарілі технології, відсутність інвестицій через довгі терміни окупності проєктів, ризику сезонного коливання цін посилюють проблему економічної безпеки України.

Перспектива розвитку аграрної сфери в Україні, зокрема в Черкаській області, вбачається саме у створенні кластеру. Для реалізації цього проєкту слід структурно об'єднати наявні підприємницькі агропідприємства. Це повинна бути не одна велика компанія, а вибудована система на основі кооперації та створення сприятливих умов постачання, виробництва, переробки і збуту аграрної продукції.

На наш погляд, оптимальним буде створення аграрного кластеру на базі найбільших агропідприємств Христинівського, Уманського та Тальнівського районів (рис. 2), розташованих досить

близько один від одного, і в безпосередній близькості від ринків збуту. У кожному районі виділимо по дві базові організації, які є лідерами в агросфері, причому відстань між найбільш віддаленими агропідприємствами становить менше 100 км.

Проведений аналіз сильних і слабких сторін потенційного агрокластеру, можливостей і загроз, що виходять з навколишнього середовища, наведено в табл. 1.

Слід зазначити, що проведений аналіз потенціалу кластеризації дає змогу виявити пріоритетні види економічної діяльності, які готові до формування і розвитку кластерів, ефективна діяльність яких сприятиме підвищенню конкурентоспроможності регіону під час використання можливостей як зовнішнього, так і внутрішнього середовища. Сама ж методика оцінки ефективності формування і розвитку кластеру, його потенціалу ґрунтується на узагальнених умовах, котрі містять сукупність показників, що досить повно розкривають сутність обраних критеріїв. В основу розробленого методичного підходу покладено визначення потенціалу кластеризації як наявності конкурентних переваг агроорганізацій, що готові увійти до складу агрокластеру.

Таким чином, для виділення підприємств, здатних сформувати ядро кластеру, а також визначення ключової організації аграрного кластеру Черкаської області нами пропонується використовувати аналіз потенціалу кластеризації за розробленою методикою, що включає п'ять блоків (рис. 3).

Оцінка потенціалу кластеризації аграрної галузі проводилася на основі фінансово-аналітичних показників провідних аграрних підпри-

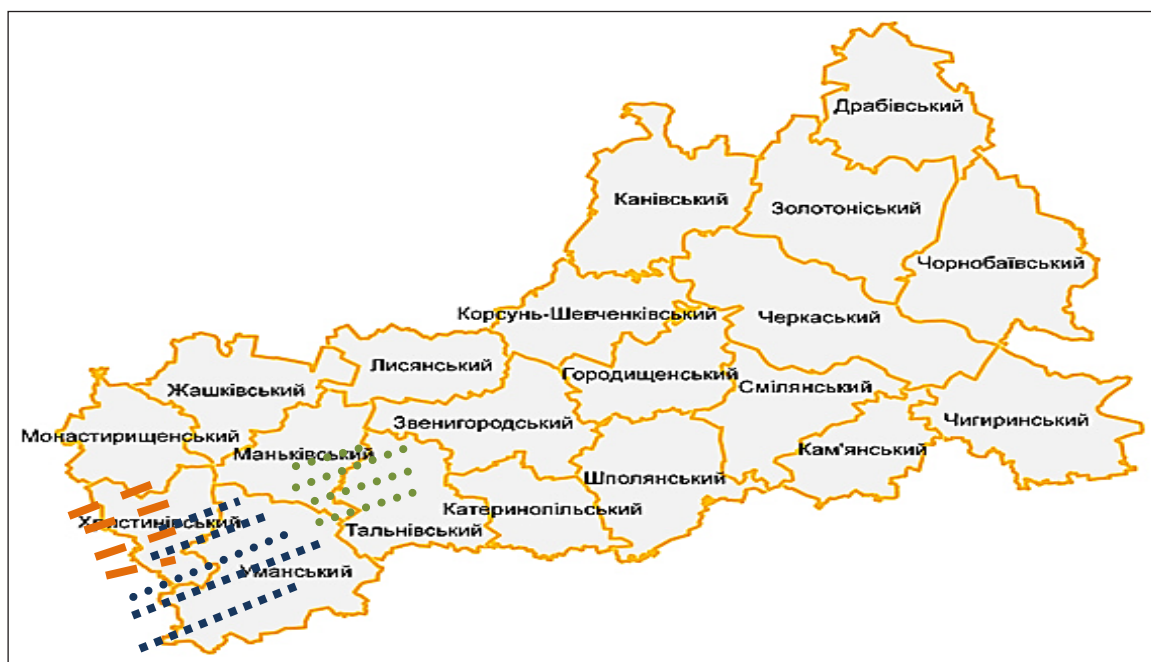

Рис. 2. Райони Черкаської області для створення аграрного кластеру

Джерело: побудовано автором

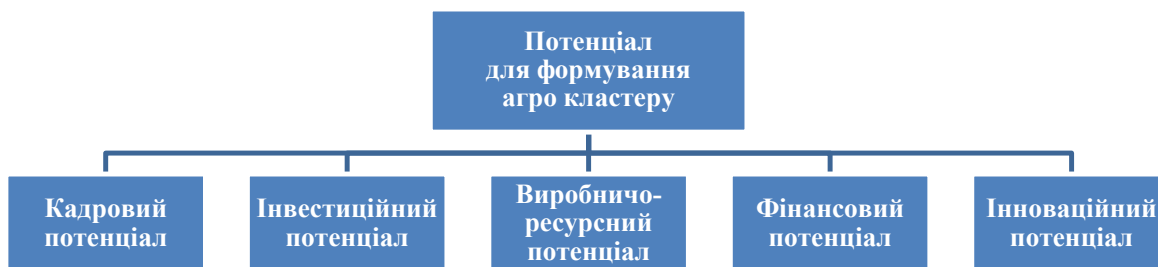

Рис. 3. Потенціал кластеризації

Джерело: побудовано автором на основі проведеного дослідження

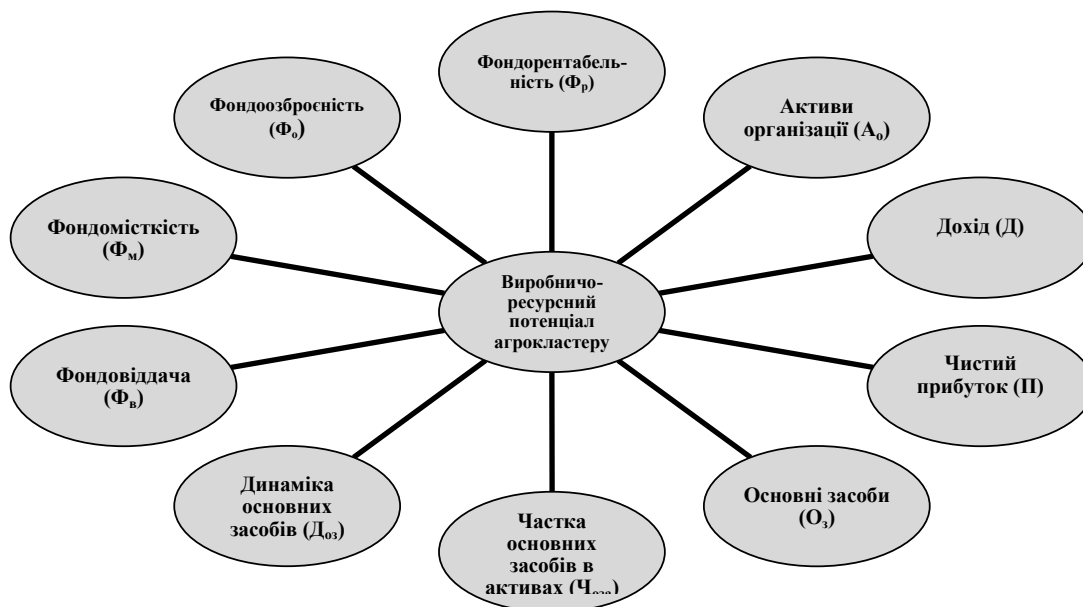

Рис. 4. Показники виробничо-ресурсного потенціалу агрокластеру

Джерело: побудовано автором на основі проведеного дослідження

Таблиця 1

SWOT-аналіз формування агрокластеру в Черкаській області

1. Сильні сторони	2. Слабкі сторони
1.1. Налагоджене виробництво і сталий попит на регіональному ринку. 1.2. Чітка взаємодія з постачальниками, покупцями тощо. 1.3. Висока якість продукції. 1.4. Використання інноваційних технологій у науково-інноваційній та освітній інфраструктурі регіону. 1.5. Конкурентоспроможні ціни. 1.6. Гарна репутація у покупців.	2.1. Нестача висококваліфікованих кадрів. 2.2. Недостатній технологічний рівень розвитку галузі та зношеність основних фондів. 2.3. Високі витрати через низьку ефективність використання ресурсної бази. 2.4. Відставання розвитку виробництва від потреб галузі. 2.5. Слабке технічне забезпечення. 2.6. Відсутність сформованої системи впровадження інновацій.
3. Можливості	4. Загрози
3.1. Розширення ринків збуту. 3.2. Підвищення якості продукції. 3.3. Підвищення рентабельності галузі. 3.4. Залучення інвесторів. 3.5. Впровадження і використання прогресивних агротехнологій. 3.6. Активна взаємодія із закордонними інвесторами. 3.7. Цільова підготовка кадрів для кластеру. 3.9. Межкластерна реалізація проектів.	4.1. Зростання цін на технічні ресурси. 4.2. Зростання конкуренції. 4.3. Низька платоспроможність споживачів продукції. 4.4. Недостатня державна підтримка. 4.5. Нестабільна економічна ситуація. 4.6. Висока ціна позикового капіталу. 4.7. Неефективне функціонування кластеру через відсутність досвіду роботи.

Джерело: побудовано автором на основі проведеного дослідження

емств Христинівського, Уманського та Тальнівського районів. Інформаційною базою для апробації методики слугували форми звітності щодо фінансово-економічного стану шести агропромислових комплексів за 2015–2016 роки.

Перший блок, або виробничо-ресурсний потенціал, агрокластеру в АПК регіону доцільно оцінювати за показниками, що подано на рис. 4.

Результати розрахунків показників виробничо-ресурсного потенціалу подано в табл. 2.

Табл. 2 ілюструє, що найбільшим виробничо-ресурсним потенціалом володіє ТОВ «Новий Світ-Агро», яке нині не реалізується повною мірою, причиною такого становища є відносно недавнє введення інноваційних технологічних потужностей.

Рис. 5. Показники кадрового потенціалу агрокластеру

Джерело: побудовано автором на основі проведеного дослідження

Таблиця 2

Показники виробничо-ресурсного потенціалу агропромислових підприємств Черкаської області за 2015–2016 роки

Показник	ФГ «Дубина агро»		ТОВ «Агросервіс»		ТОВ «Агроспілка Інвест»		ТОВ «Родниківка»		ТОВ «Новий Світ-Агро»		Агрофірма «Орадівка»	
	2015 рік	2016 рік	2015 рік	2016 рік	2015 рік	2016 рік	2015 рік	2016 рік	2015 рік	2016 рік	2015 рік	2016 рік
А _о , млн. грн.	478,4	455,8	482,5	545,9	182,5	252,0	236,9	224,2	2 824,1	3 014,1	358,3	480,3
Д, млн. грн.	82,9	92,7	284,0	341,8	105,0	120,7	103,0	138,7	243,2	294,1	261,6	295,8
ЧП, млн. грн.	0,5	0,12	5,5	71,7	18,5	39,1	-21,3	12,8	-22,1	3,6	4,1	4,1
О _з , млн. грн.	55,3	57,5	237,4	273,9	70,6	98,4	80,8	51,7	1 846,8	2 209,6	101,5	93,7
Ч _{оза} , млн. грн.	0,12	0,13	0,49	0,50	0,39	0,39	0,34	0,23	0,65	0,73	0,28	0,20
Д _{оз}	1,02	1,04	1,01	1,15	1,24	1,39	0,93	0,64	1,72	1,20	1,01	0,92
Ф _в	1,50	1,61	1,20	1,25	1,49	1,23	1,27	2,68	0,13	0,13	2,58	3,16
Ф _м	0,67	0,62	0,84	0,80	0,67	0,82	0,78	0,37	7,59	7,51	0,39	0,32
Ф _о	0,50	0,52	0,51	0,62	0,37	0,44	0,26	0,17	5,35	6,28	0,41	0,63
Ф _р	0,90	0,21	2,32	26,18	26,20	39,74	-26,36	24,76	-1,20	0,16	4,04	4,38

Джерело: розраховано автором на основі аналізу фінансово-економічної звітності досліджуваних підприємств

Таблиця 3

Показники кадрового потенціалу агропромислових підприємств Черкаської області за 2015–2016 роки

Показник	ФГ «Дубина агро»		ТОВ «Агросервіс»		ТОВ «Агроспілка Інвест»		ТОВ «Родниківка»		ТОВ «Новий Світ-Агро»		Агрофірма «Орадівка»	
	2015 рік	2016 рік	2015 рік	2016 рік	2015 рік	2016 рік	2015 рік	2016 рік	2015 рік	2016 рік	2015 рік	2016 рік
Тр	111	110	465	441	189	225	309	304	345	352	248	149
ЧП _р	0,005	0,001	0,012	0,163	0,098	0,174	-0,069	0,042	-0,064	0,010	0,017	0,028
П _п	0,062	0,070	0,051	0,065	0,046	0,045	0,028	0,038	0,059	0,070	0,088	0,165
Т	1,339	1,187	1,637	1,290	1,800	1,864	3,000	2,192	1,419	1,197	0,948	0,504

Джерело: розраховано автором на основі аналізу фінансово-економічної звітності досліджуваних підприємств

Другий блок дає змогу оцінити кадровий потенціал сформованого агрокластеру, тобто персонал та ефективність його діяльності у досліджуваних підприємствах (рис. 5).

Результати розрахунку показників кадрового потенціалу кластеризації подано в табл. 3.

Відповідно до кадрового потенціалу за даними табл. 3 всі аналізовані агропідприємства мають схожі значення, за винятком ФГ «Дубина агро» і ТОВ «Новий Світ-Агро».

Інвестиційний потенціал аграрного кластеру, або третій блок, є оцінкою показників довгострокового вкладення капіталу в економіку АПК регіону (рис. 6).

Серед наведених показників слід відзначити коефіцієнт інвестиційної активності, який характеризує частку коштів підприємства, спрямованих на модифікацію і удосконалення системи власності, а також коефіцієнт забезпеченості довгострокових інвестицій.

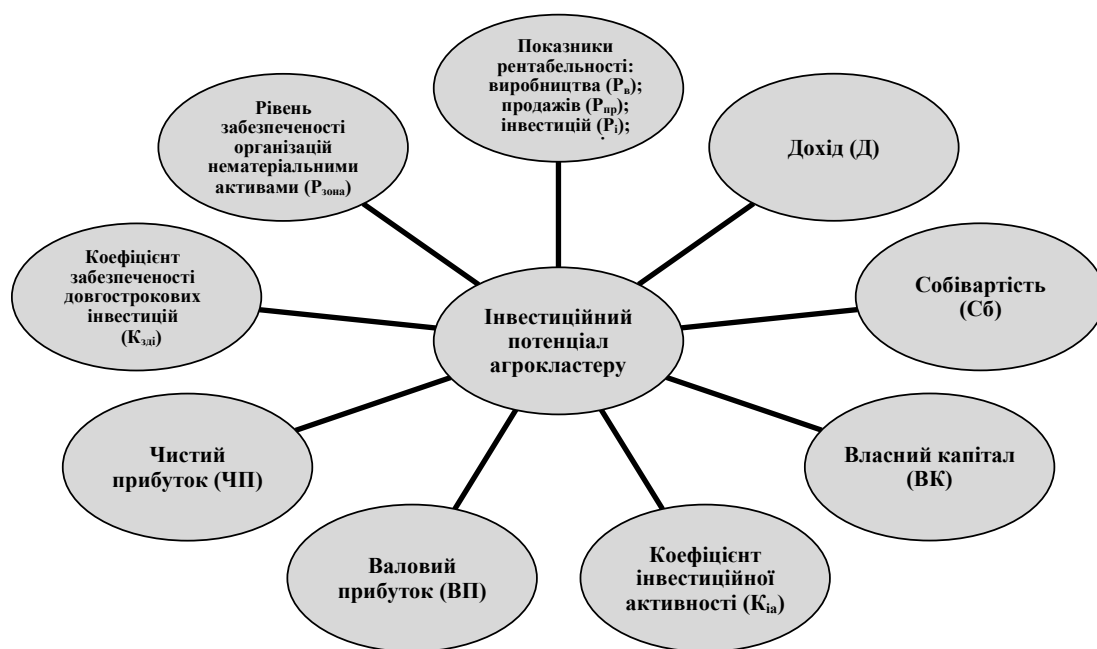

Рис. 6. Показники інвестиційного потенціалу агрокластеру

Джерело: побудовано автором на основі проведеного дослідження

Таблиця 4

Показники інвестиційного потенціалу агропромислових підприємств Черкаської області за 2015–2016 роки

Показник	ФГ «Дубина агро»		ТОВ «Агросервіс»		ТОВ «Агроспілка Інвест»		ТОВ «Родниківка»		ТОВ «Новий Світ-Агро»		Агрофірма «Орадівка»	
	2015 рік	2016 рік	2015 рік	2016 рік	2015 рік	2016 рік	2015 рік	2016 рік	2015 рік	2016 рік	2015 рік	2016 рік
Д, млн. грн.	82,9	92,7	284	341,8	105	120,7	103	138,7	243,2	294,1	261,6	295,8
Сб, млн. грн.	80,0	86,2	296,2	314,5	106,7	100,9	141,3	122,0	284,4	361,5	249,8	276,1
ВК, млн. грн.	19,0	19,1	363,8	432	176,5	232,3	156,1	170	-61,8	201,7	8,7	12,7
ВП, млн. грн.	2,9	6,5	-12,2	27,3	-1,7	19,8	-38,3	16,7	-41,2	-67,4	11,8	19,7
ЧП, млн. грн.	0,5	0,12	5,5	71,7	18,5	39,1	-21,3	12,8	-22,1	3,6	4,1	4,1
Показники рентабельності												
P_v	0,60	0,13	1,94	20,98	17,62	32,39	-20,68	9,23	-9,09	1,22	1,57	1,39
P_i	0,63	0,14	1,86	22,80	17,34	38,75	-15,07	10,49	-7,77	1,00	1,64	1,48
$P_{вк}$	2,63	0,63	1,51	16,60	10,48	16,83	-13,65	7,53	-	1,78	47,13	32,28
P_a	0,10	0,03	1,14	13,13	10,14	15,52	-8,99	5,71	-0,78	0,12	1,14	0,85

Джерело: розраховано автором на основі аналізу фінансово-економічної звітності досліджуваних підприємств

Результати оцінки інвестиційного потенціалу подано в табл. 4.

Дані табл. 4 демонструють загальні збитки низки організації у 2015 році і, як наслідок, низькі рівні прибутку. Тут варто відзначити показники агрофірми «Орадівка» і ТОВ «Агроспілка Інвест».

Коефіцієнт інвестиційної активності визначається відношенням суми статей бухгалтерського балансу, нематеріальних активів, матеріальних активів, матеріальних цінностей, довгострокових фінансових вкладень до необоротних активів. Однак відсутність в балансах аналізованих підприємств чітких показників зазначених статей не дає змогу визначити і максимально повно проаналізувати інвести-

ційний потенціал. Але формування і розвиток кластеру дадуть змогу посилити цю позицію.

Завдяки четвертому блоку показників (фінансовий потенціал), який містить оцінку показників платоспроможності, коефіцієнтів ліквідності, показники ділової активності та фінансової стійкості, можна оцінити фінансову сторону діяльності агроорганізацій (рис. 7).

Результати оцінки фінансового потенціалу за частиною показників подано в табл. 5.

Наведені в табл. 5 дані свідчать про приблизно однаковий фінансовий потенціал підприємств. Для більш повного аналізу вказаного блоку необхідні дані внутрішнього обліку.

Інноваційний потенціал аграрного кластеру, а це останній блок, дає змогу з використанням

Рис. 7. Показники фінансового потенціалу агрокластеру

Джерело: побудовано автором на основі проведеного дослідження

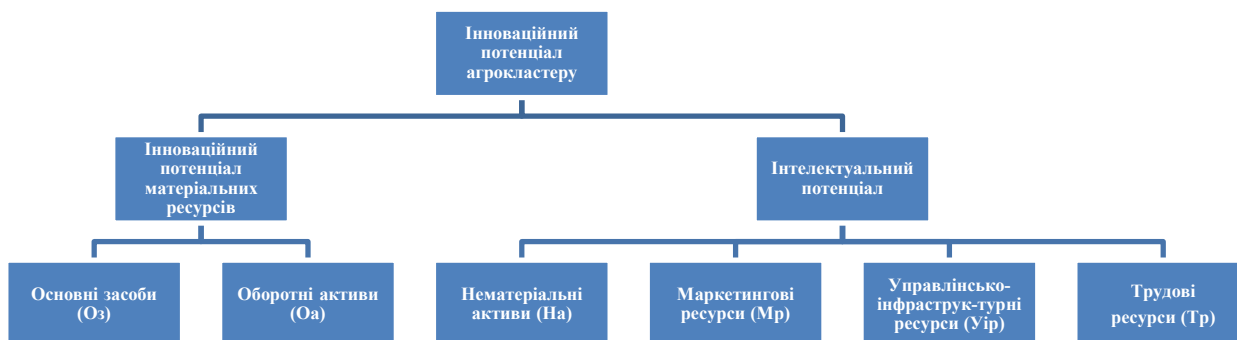
Таблиця 5

Показники фінансового потенціалу агропромислових підприємств Черкаської області за 2015–2016 роки

Показник	ФГ «Дубина агро»		ТОВ «Агро-сервіс»		ТОВ «Агроспілка Інвест»		ТОВ «Родниківка»		ТОВ «Новий Світ-Агро»		Агрофірма «Орадівка»	
	2015 рік	2016 рік	2015 рік	2016 рік	2015 рік	2016 рік	2015 рік	2016 рік	2015 рік	2016 рік	2015 рік	2016 рік
Д, млн. грн.	82,9	92,7	284	341,8	105	120,7	103	138,7	243,2	294,1	261,6	295,8
Необоротні активи, млн. грн.	74,6	104,4	256	327,6	71,2	106,6	91	104,9	2 082,3	2 565,6	170	286,4
Оборотні активи, млн. грн.	403,8	351,4	226,5	218,3	111,3	145,4	145,9	119,3	741,8	448,5	188,3	193,9
Позиковий капітал, млн. грн.	459,4	436,7	118,7	113,9	6,0	19,7	80,8	54,2	2 885,9	2 812,4	349,6	467,6
Пзп	0,041	0,044	3,065	3,793	29,417	11,792	1,932	3,137	-0,021	0,072	0,025	0,027
Коа	0,173	0,203	0,589	0,626	0,575	0,479	0,435	0,619	0,086	0,098	0,730	0,616
Ковк	4,363	4,853	0,781	0,791	0,595	0,520	0,660	0,816	-3,935	1,458	30,069	23,291
Ка	0,040	0,042	0,754	0,791	0,967	0,922	0,659	0,758	-0,022	0,067	0,024	0,026
Ксмз	5,413	3,366	0,885	0,666	1,563	1,364	1,603	1,137	0,356	0,175	1,108	0,677

Джерело: розраховано автором на основі аналізу фінансово-економічної звітності досліджуваних підприємств

Рис. 8. Складові елементи інноваційного потенціалу агрокластеру

Джерело: побудовано автором на основі проведеного дослідження

певних показників оцінити інноваційну складову діяльності агропідприємств – потенційних учасників кластеру. Зауважимо, що під інноваційним потенціалом слід розуміти економічні можливості господарюючого суб'єкта щодо залучення нових технологій у виробничо-господарську діяльність, здатність найбільш ефективно реалізовувати те чи інше функціональне завдання за максимально ефективного використання наявних економічних ресурсів.

Структуру інноваційного потенціалу агрокластеру представлено на рис. 8.

Висновки з проведеного дослідження. Загалом представлена методика оцінки потенціалу агрокластеру в Черкаській області враховує найбільш вагомі показники цієї галузі і є досить простою під час збирання інформації і розрахунку всіх показників. Крім того, слід зазначити, що формування і розвиток агрокластерів в регіоні є неможливими без переходу на рівень дослідження конкретних підприємств і взаємодії всіх учасників, оскільки ефективно функціонуючий кластер може реалізувати свій потенціал лише за умов взаємодії всіх учасників кластерного утворення. Проведені розрахунки свідчать про те, що створення агрокластеру на території Черкаської області є вкрай необхідним кроком. Ядром кластеру може стати ТОВ

«Новий Світ-Агро» – підприємство, яке характеризується максимальним виробничо-ресурсним, кадровим, інвестиційним, фінансовим та інноваційним потенціалом.

Таким чином, виявлення кластерних можливостей в аграрній сфері регіону і необхідність формування кластерів в АПК не викликають сумніву, оскільки реалізація кластерної політики дасть змогу забезпечити підвищення саморозвитку регіону за рахунок зростання обсягів виробництва агропродукції, підвищення продуктивності праці в учасників кластерного утворення, а також буде сприяти збільшенню обсягів інвестицій до аграрного сектору економіки регіону.

Проведений аналіз потенціалу кластеризації дає змогу зробити висновок про те, що єдино правильного інструмента формування та розвитку кластерів не існує, а тому необхідно використовувати методологію, яка поєднуватиме в собі різні методи. При цьому досягнення по-справжньому ефективних результатів можливе лише за умов залучення до науково-дослідницької діяльності з виявлення кластеру всіх його потенційних учасників, оскільки саме вони є носіями інформації про специфічні характеристики та динаміку аграрного кластеру.

Список використаних джерел:

1. Про «Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#n10>.
2. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 року № 385 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>.
3. Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2013 року № 806-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-%D1%80>.
4. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/doccatalog/document?id=48722>.
5. Модель организационно-экономического механизма санации и обеспечения устойчивого развития проблемных территорий / [Н. Антонова, Е. Маркина, Г. Бахматова] // Научное обозрение. – 2015. – № 9. – С. 295–298.

6. Бушуева М. Синергия в кластере / М. Бушуева // Наукоедение. – 2012. – № 4. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/sinergiya-v-klastere>.
7. Войнаренко М. Використання кластерного інструментарію при розробці субрегіональних стратегій підвищення конкурентоспроможності економіки регіонів / М. Войнаренко, Л. Богатчик // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 8(158). – С. 171–182.
8. Тарасенко В. Территориальные кластеры: семь инструментов управления / В. Тарасенко. – М.: Альпина Паблшер, 2015. – 201 с.
9. Enright M.J. Survey on the Characterization of Regional Clusters: Initial Results / M.J. Enright // Working Paper, Institute of Economic Policy and Business Strategy: Competitiveness Program, University of Hong Kong. – 2015.
10. The Cluster Initiative Greenbook 2.0 / [G. Lindqvist, Ch. Ketels, O. Solvell]. – Stockholm: Ivory Tower Publishers, 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.clus-terportal-bw.de/service/publikationen/cluster-initiativen-und-netzwerke/publication/Publikationen/download/dokument/the-cluster-initiative-greenbook-20>.
11. Porter M.E. Clusters and the new economics of competition / M.E. Porter // Harvard Business Review. – 1998. – № 76(6). – P. 77–90.

Petrenko N.A.

EVALUATION OF CLUSTER POTENTIAL OF AGROSPHERE AT THE LEVEL REGION

Under conditions intensification and transformation regional economy of Ukraine, and in particular in the agrarian sector, greater use acquires the use of methods of clustering. This is stipulated the need to upgrade and increasing the effectiveness of regional policy instruments in the conditions of the financial crisis and at the budget deficit to support agro enterprises, improve their competitiveness, etc.

In article of methodological approaches to potential assessment are considered clustering of the agrarian sphere. Proposed an innovative form of definition of the concept "cluster". Emphasized, that the agrosector is one of the very important ones and socially important industries, which provides employment for people in the countryside. A SWOT-analysis of the formation of the cluster agro of Cherkasy region was conducted. During the conducting research it is proposed to create an agrarian cluster on the basis of six agro enterprises of districts Khrystynivka, Uman and Talne. An estimation of indices of production and resource is carried out, human resources, investment and financial potential of the agro cluster at the regional level. Methodology, which is presented in the article to determine the potential of agro cluster on the Cherkassy region takes into account the most important indicators of this industry and is fairly simple when collecting information and calculating all the indicators.

In conclusion stated, what formation and development of agro cluster in the region is impossible without moving to the level of research specific agricultural enterprises and the interaction all members of the agro of the production chain, because effectively functioning cluster can realize its potential only provided cooperation of all participants structure in the cluster.

Key words: evaluation, efficiency, cluster, potential, SWOT-analysis, innovation, agrarian sphere, region.